

THE JOURNAL OF
OTTOMAN STUDIES

KÜLLİYAT

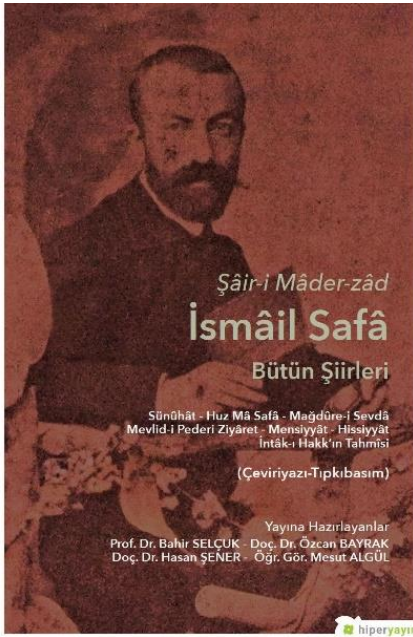
OSMANLI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

KİTAP TANITIMI/BOOK REVIEW

PROF. DR. BAHİR SELÇUK - DOÇ. DR. ÖZCAN BAYRAK - DOÇ. DR. HASAN ŞENER - ÖĞR. GÖR. MESUT
ALGÜL, "ŞÂİR-İ MÂDER-ZÂD İSMÂİL SAFÂ BÜTÜN ŞİİRLERİ"

(Hiper yayın, İstanbul 2019, 1092 Sayfa)

Erhan ÖZDEMİR¹

Ortak yazarlarla oluşturulan bu çalışma, edebiyatımız açısından ismi gölgede kalmış, genç yaşta hayatını kaybetmiş, Mehmed Behcet'in oğlu ve Peyami Safâ'nın babası olan İsmâil Safâ'nın hayatı ve sanatı hakkında bilgi vermekte ve bilhassa yazmış olduğu bütün şiirlerini içermektedir. Kitap, Muallim Naci'nin şairi nitelendirdiği Şâir-i Mâder-zâd (anadan doğma şair) unvanıyla isimlendirilmiştir. Kitabın editörlüğünü Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK üstlenmiştir. Eser, yayımcı ve yazar telif haklarını elde ederek birinci baskısıyla 2019 yılında yayımlanmıştır. Kitap, kısaltmalar dizini, yazarlar tarafından kaleme alınan ön söz yazısı, giriş, iki bölüm ve kaynakçadan teşekkül etmektedir. Hayli hacimli olan bu çalışmada, İsmâil Safâ'nın 7 kitapta (Sünühât - Huz Mâ Safâ - Mağdüre-i Sevdâ - Mevlid-i Pederî Ziyâret - Mensiyyât - Hissiyyât - İntâk-ı Hakk'ın Tahmîsi) toplanmış bütün şiirlerinin ve El-Medâris'te yayımlanmış bir şiirinin

¹ Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, eo.erhanozdemir@gmail.com

çeviriyazısına ve mukayeseye imkân vermek adına orijinal şiirlerine de tıpkıbasım hâlinde yer verilmiştir. Çeviriyazı kısmında zaman zaman dipnotlarla çeşitli problemlere, imla ile ilgili hususlara değinilmiştir.

"Şâir-i Mâder-zâd İsmâil Safâ Bütün Şiirleri" adlı çalışmanın Giriş başlıklı bölümünde (s. 9-26), İsmâil Safâ'nın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri üç alt başlık altında incelenmiştir.

Hayatı (1867-1901) adlı ilk başlıkta (s. 9-12), şairin doğumu hakkında bilgi ve hayatından kesitler sunulmuştur. Trabzonlu şair Mehmet Behcet Efendi ile Ayşe Samiye Hanım'ın çocuğu olan İsmâil Safâ, babasının Hicaz Vilayeti Mektupçuluğu görevinde iken Mekke'de 1867 yılında dünyaya gelir. Küçük yaşında önce annesini daha sonra da babasını kaybeden şair, babasının ölüm tarihini Mevlid-i Pederi Ziyaret isimli manzumesinde şu şekilde verir:

Toprağa girdi bin iki yüz doksan altıda
Hâkin o zâta üstü de cennettir altı da

Şair, babasının ölümü üzerine İstanbul'a dönerek kardeşleri Ahmed Vefâ ve Ali Kâmi ile beraber Darüşşafaka'nın ikinci sınıfına kaydolup eğitim hayatını sürdürmeye başlar. Babalarının hayattayken sunduğu katkı ve teşvikler sayesinde ilerleyen dönemlerde okulda başarı sağlarlar. İsmail Safâ kardeşi Ahmed Vefâ ile birlikte özellikle edebiyat derslerinde başarılarıyla ve şiirleriyle hocalarının dikkatini çeker ve arkadaşları arasında tanınırlar. Daha öğrenci iken Muallim Naci'nin etkisinde gazeller yazan Safâ, şiirlerini yayımlama fırsatı bulur. Memurluk, öğretmenlik, katiplik gibi çeşitli görevlerde bulunur. İki defa izdivaç eden şair, ilk eşini verem hastalığından kaybeder. Kısa bir süre sonra ikinci evliliğini gerçekleştirir. Tıpkı ilk eşi gibi kendisi de verem hastalığına yakalanan şair, hastalığının şifa bulması adına süreç içerisinde yer değiştirir. iyileşmeye yakın İstanbul'a gelerek birtakım siyasi olaylara karışması sebebiyle Sivas'a sürgün edilir. Bu sürgünden bir yıl sonra 1901 yılında sürgün edildiği yerde vefat eder. Bazı nedenlerden dolayı kabri birkaç defa nakledilir. Şairin bundan ötürü mezar taşı kaybolmuştur.

Edebî Kişiliği (s. 13-17) adlı kısımda, şairin şiirlerinin altyapısını oluşturan faktörlerden, dil ve üslup anlayışından, edebiyata düşkünlüğünden bahsedilmektedir. Şair, babası Mehmet Behcet Efendi'den etkilendiğini ve şiire dair ilk heveslerini babasından aldığı Huz Mâ Safâ adlı eserinde şöyle dile getirir:

"Sabâvetimden beri şiirin heves-kârıyım. Bu hevesi ilk önce kalbime ilkâ eden zât, on bir seneden beri Mekke-i Mükerrerme'de Cennet-i Muallâ'nın bir köşesinde mütevârî-i türâb olan pederimdir."

İsmâil Safâ, klasik edebiyatı iyi bilen, klasik edebiyatın muhteva ve biçim yapısına hâkim, ahenk unsurlarını ustalıkla kullanabilen bir şairdir. Aruzu rahatlıkla kullanmıştır. Muallim Naci'den etkilenmiş olan şair, Muallim Naci'den takdir görmüş ve Naci tarafından kendisine "Şâir-i Mâder-zâd" (anadan doğma şair) unvanı verilmiştir. Muallim Naci başta olmak üzere Nigar Hanım, Abdülhak Hamid Tarhan ve Rezaizâde Mahmud Ekrem gibi sanatçılara nazireler yazmıştır. Safâ, Servet-i Funûn dergisi etrafında şekillenen edebî harekete de ilgisiz kalmamıştır. Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanan otuz dört şiiri bu durumu kanıtlar niteliktedir. İsmail Safâ'nın

Edebiyat-ı Cedîde şairleriyle yakın dostlukları vardır. Yaşadığı dönemde edebiyat adına tartışılan konulara şahısınca açıklık getirmiştir. Şiirlerine, eskiden izler taşıdığı gibi yeniliğin ayak seslerine de kulak kesilmekten kendini alıkoymayan şair, Arapça ve Farsçayı iyi bilmesine rağmen ilk şiirlerinden itibaren sade bir dil kullanmıştır. Şiirleri, ağırlıklı olarak ferdi ve felsefi temalı olmakla birlikte bazıları didaktik, siyasi ve sosyal içeriklidir.

Üçüncü başlığın adı ise Eserleri (s. 17-26)'dir. Bu kısım kitapta, Manzum Eserleri (s. 18-24) ve Mensur Eserleri (s.24-26) olmak üzere iki alt başlıkta incelenmiştir.

Manzum Eserleri (s. 18-24) başlığı, her bir başlığa İsmâil Safâ'nın bir şiir kitabının adının verilmesi suretiyle 7 alt başlıktan oluşturulmuştur. Ayrıntıları, birinci bölüm içerisinde verilecek olan eserler, yayım tarihlerine göre ele alınmıştır.

Mensur Eserleri (s.24-26) başlığı adı altında, müellifin üç mensur eserinden bahsedilmiştir. Bunlardan ilki Mülâhazât-ı Edebiyye adlı eseridir (s.24-25). Şairin tenkit türündeki ilk eseri olup 1896-1897 yılında basılmıştır. 70 sayfadan oluşan eser, şairin Maarif Mecmuası'nda yayımlanmış yazılarından meydana gelmektedir. Eser, içerdiği fikirler ve tertibi itibarıyla Rezaizade Mahmut Ekrem'in Ta'lim-i Edebiyyât'ına benzer. Safâ, bu eserinde sanat, edebiyat ve şiir hakkında birçok hususa değinmiştir. İkinci başlıktaki Muhâkemât-ı Edebiyye (s.25) isimli eser, 1913 yılında yayımlanmış olup şairin ölümünden sonra basılan eserlerinden biridir. Servet-i Fünûn, Pul ve Musavver Mâlûmat'ta yayımlanan 18 makaleyi ihtiva eden bu eser, 134 sayfadır. Şiir ve kafiye gibi meseleleri ele alan şair, çeşitli manzumeleri de tenkit etmiştir. Eser, Servet-i Fünûncuların edebî anlayışlarını savunan yazılarla da ayrıca dikkati çekmektedir. Mensur eserlerin sonuncusu ise üçüncü başlıktaki Vehâmetli Sevdâlar adlı eserdir (s.26). Şairin, kardeşi Ahmed Vefâ ile birlikte Fransızcadan (Emmanuel Gonzales'ten) tercüme ettiği romandır. 1893'te kitaplaştırılan eser, 200 sayfadan oluşmaktadır.

Çalışmanın "birinci bölüm"ünü, Şiirlerin Çeviriyazısı kısmı (s.27-398) oluşturmaktadır. İsmail Safâ'ya ait 7 kitap içerisindeki bütün şiirlerinin ve El-Medâris'te yayımlanmış ek başlığı adı altında verilen Müslümânlık Şiiri'nin çeviriyazılarının yapıldığı bölümdür. Bu bölümde şunlar yer almaktadır: Sünühât (s.27-42), Huz Mâ Safâ (s.43-190), Mağdüre-i Sevdâ (s.191-213), Mevlid-i Pederi Ziyâret (s.215-231), Mensiyyât (s.233-315), Hissiyât (s.317-384), İntâk-ı Hakk'ın Tahmisi (s.385-396), Ek: Müslümânlık Şiiri (s.397-398). Şairin ilk şiir kitabı Sünühât'tır. Eser, İstanbul'da iki defa basılmış olup ilk baskısı (1889 yılında) 28, ikinci baskısı (1912 yılında) ise 24 sayfadır. Şairin ilkbahar mevsiminde Aydın'a doğru yaptığı iki aylık seyahatin üzerinde bıraktığı etkilerle dile getirip terci-bend şeklinde yazdığı eserde 10 bend bulunmaktadır. İsmâil Safâ, genel itibarı ile bu eserinde tabiat karşısındaki duygularını yansıtmıştır. Huz Mâ Safâ adlı eser; Safâ'nın, şiirlerini 1891 yılında bir araya getirip 253 sayfadan oluşturduğu bir eser olarak karşımıza çıkar. "Pederimin Âsârı" ve "Kendi Âsârım" başlıklarına iki bölüm olarak düzenlenmiştir. Birinci bölümde babası Mehmed Behcet Efendi'nin şiirlerine, ikinci bölümde kendi şiirlerine yer vermiştir. Eserde kaside, gazel gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler bulunmaktadır. Ayrıca Muallim Naci'ye ait bir de takriz yer almaktadır. Mağdüre-i Sevdâ'nın, 1891 yılında ilk baskısı, 1912 yılında ikinci baskısı yapılır. İkinci basımı 39 sayfadan oluşmaktadır. Manzum monolog şeklinde kaleme alınmış bu eserde, aldatılan bir kadının ruh

hâli işlenerek acı ve feryatları dillendirilmiştir. Mevlid-i Pederi Ziyâret'te şairin, kardeşi Ahmed Vefâ ile birlikte babası Mehmed Behcet'in doğum yeri olan Trabzon'a yaptıkları seyahat ve bu seyahat esnasında yaşanan duygular işlenmiştir. 30 sayfadan oluşan bu eser, 1895 yılında basılmıştır. Kitap, kısa bir giriş ve mesnevi biçiminde kafiyelenmiş 188 beyit ihtiva etmektedir. Eser, şairin babasıyla ilgili bilgiler içermesi bakımından da ayrıca önem taşımaktadır. Mensiyyât isimli eser, 1895 yılında neşredilir, 1912'de ikinci baskısı yapılır. 142 sayfadan oluşan eser, Tevfik Fikret'e ithaf edilmiştir. Altıncı kitap olan Hissiyât, şairin çoğu Servet-i Fünûn'da yayımlanmış şiirlerini barındırmaktadır. İsmail Safâ'nın ölümünden sonra 1912 yılında basılan eser, 128 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ilk 24 sayfasında "Merhum İsmail Safâ Bey'in Terceme-i Hâli" bulunup Ali Kâmi'nin, şairin hayatı, şahsiyeti ve eserlerine dair değerlendirme, onun için yazdığı şiir vardır. Eser içerisinde bulunan bazı şiirler muhteva bakımından yenidir. Manzum eserlerin sonuncusu ise yedinci kitap olan *İntâk-ı Hakk'ın Tahmisi* isimli eserdir. Şairin ölümünden sonra basılan (1912 yılında) eserlerinden biridir. Damad Mahmud Celâleddin Paşa'nın *İntâk-ı Hakk* adlı hicvyesinin tahmîsidir. Bahriye Nazırlığı yapan Hüsnü Paşa eleştirilmiştir. 22 sayfalık eser, 5 mısralık 58 bentten meydana gelmiştir.

Şiir Kitapları (Tıpkıbasım) başlığı (s.399-1088), çalışmanın "ikinci bölüm"üdür. Birinci bölümde, çeviriyazısı yapılan eserlerin -mukayeseye imkân vermek adına- tıpkıbasımı okuyuculara sunulmuştur. İkinci bölümde şunlar yer almaktadır: Sünühât (s.401-426), Huz Mâ Safâ (s.427-683), Mağdüre-i Sevdâ (s.685-725), Mevlid-i Pederi Ziyâret (s.727-760), Mensiyyât (s.761-904), Hissiyât (s.905-1058), *İntâk-ı Hakk'ın Tahmisi* (s.1059-1083), Ek: Müslümanlık Şiiri (s.1085-1088).

Çalışma, Kaynakça kısmı (s.1089-1092) ile tamamlanarak sonuçlandırılmıştır.

